

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยภาวะผู้นำของพระราชาวิจิตรโมลี (บุญมี ปรีบุญโณ) เจ้าอาวาสวัดท่าหลวง พระอารามหลวง จังหวัดพิจิตร ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดภาวะผู้นำ ของนักวิชาการทั่วไปทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ และแนวคิดการบริหารคณะสงฆ์ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยผู้วิจัยแบ่งวัตถุประสงค์ออกเป็น ๓ ประเด็น ได้แก่ (๑) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ และผู้นำเชิงพุทธ (๒) ศึกษาภาวะผู้นำของพระราชาวิจิตรโมลี (บุญมี ปรีบุญโณ) เจ้าอาวาสวัดท่าหลวง พระอารามหลวง ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร (๓) ศึกษาวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักภาวะผู้นำ ในภารกิจ ๖ ด้าน ของพระราชาวิจิตรโมลี (บุญมี ปรีบุญโณ) เจ้าอาวาสวัดท่าหลวง พระอารามหลวง ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) จำนวน ๒๒ ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique) ผลการวิจัยสามารถสรุปและมีข้อเสนอแนะตามลำดับ ผู้วิจัยสามารถสรุป และมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑.๑ แนวคิดภาวะผู้นำ และแนวคิดการบริหารกิจการคณะสงฆ์

๑. ผู้นำและภาวะผู้นำนั้นมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จขององค์กร เพราะผู้นำ คือ ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่หรือผู้ที่มีความสามารถที่ดีและเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับ โดยสามารถที่จะประสานชักจูงหรือโน้มน้าวผู้อื่นให้ค้นหาหนทางที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดให้ได้อย่างมีความกระตือรือร้น และเป็นการผูกมัดหรือหลอมรวมกลุ่มเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้วกระตุ้นให้ผู้อื่นทำตามให้ดำเนินไปสู่จุดเป้าหมาย บุคคลทั้งหลายให้เกิดความเชื่อมั่นปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ สามารถให้กลุ่มบุคคลในองค์กรมีความเชื่อมั่นในตัวเองร่วมกันคิดและร่วมมือกันทำนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ด้วยความสามัคคีกัน

๒. ผู้นำและภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนา คือ พระพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนแนะนำทางซึ่งจะทำให้บรรลุจุดหมาย คือ พระนิพพาน คำว่า ผู้นำหมู่ คือ นำหมู่คณะ อันได้แก่ผู้เข้ามาเป็นพุทธบริษัทให้ดำเนินไปตามทางอริยมรรคสี่ที่หมาย คือ พระนิพพาน ส่วนภาวะผู้นำคือ คุณสมบัติหรือความสามารถ ใช้สติปัญญาหรืออำนาจอิทธิพลต่างๆ ของผู้นำในการจูงใจผู้อื่นหรือชักนำพาผู้อื่นให้ร่วมปฏิบัติงานหรือร่วมกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ ทำให้มีความสุขเกิดประโยชน์แก่สรรพสัตว์หรือมนุษยชาติทั้งปวงคือเพื่อมนุษย สัตว์ที่เกิด แก่ เจ็บ ตาย ให้สามารถช่วยเหลือตนเองให้พ้นทุกข์และช่วยเหลือผู้อื่นให้สามารถพึ่งตนเองได้ ผู้ที่มีภาวะผู้นำของ

พระพุทธศาสนาเป็นบุคคลที่ประกอบด้วยคุณสมบัติที่ดีทั้งภายนอกคือมีบุคลิกภาพที่ดี มีความสง่างาม มีอวัยวะครบ ๓๒ ประการ จึงถือได้ว่าเป็นผู้ที่มียุทธยาธิการ คุณสมบัติภายใน คือ มีความรู้มีศีลธรรม มีคุณธรรมจริยธรรม มีธรรมประจำตัว ได้แก่ พรหมวิหารธรรม มีความเที่ยงตรงไม่เอนเอียงข้างใดข้างหนึ่งมีวิทัศนกว้างไกล มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีได้รับการยอมรับจากบุคคล และสังคม

๓. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ คือ กิจการงานที่คณะสงฆ์จะต้องทำหรือที่จะต้องถือเป็น ฐานะหน้าที่เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ฝ่ายคือ การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม (การปกครอง) การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ตื้นตันต้องใช้หลักพระธรรมวินัยและ หลักธรรมในการบริหารเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการบริหารงานและสอดคล้องเหมาะสมกับ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และมติมหาเถรสมาคม เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยดี งามในหมู่สงฆ์ปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด ให้พระสังฆาธิการทุกระดับควรเอาใจใส่ต่องานทั้ง ๖ ด้านเพื่อพัฒนาองค์กรสงฆ์ไปสู่เป้าหมายที่วางไว้

ส่วนหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการเป็นผู้นำที่ดีขององค์กร ประกอบด้วย หลักอริยสัจ ๓ (รู้ระบอบการบริหารงานที่เหมาะสมแก่องค์กรและชุมชน) พรหมวิหาร ๔ (รู้จักใช้พระเดชและพระคุณ) สังคหัตถ์ ๔ (รู้จักหลักภูมิไตรมิตรต่อผู้อื่นได้ดี) พละ ๕ (รู้จักบริหาร ตนเองอย่างชาญฉลาดและมีความมั่นคงทางสติปัญญาและอารมณ์) และหลักธรรมที่สนับสนุนความเป็น ผู้นำอีกหลายหมวด คือ สาราณียธรรม ๖ (รู้หลักการบริหารตนและบริหารงานไปพร้อมๆ กัน) ทิศ ๖ (รู้หลักบทบาทและหน้าที่ทางสังคม) อปทานิยธรรม ๗ (รู้หลักบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพโดย อิงผลประโยชน์องค์กรเป็นสำคัญ) สปัจริยธรรม ๗ (รู้หลักบริหารตนและองค์กรอย่างรู้เท่าทันและเป็นการ ป้องกันความเสียหายอันจะเกิดขึ้นแก่องค์กรในอนาคต) นอกจากนั้น ผู้นำพึงระมัดระวัง ข้อบกพร่องอันเกิดจากการบริหารตนเอง ได้แก่ พึงเว้นจากหลักธรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา ภาวะผู้นำ คือ อกุศลมูล ๓ (แนวคิดในใจที่ต่อต้านความดีทุกอย่าง) อัตตานิย (การใช้เผด็จการใน การบริหารจัดการองค์กร) และอคติ ๔ (การวางตนไม่เหมาะสมแก่ภาวะผู้นำที่ดีเพราะจิตใจมีอคติ อย่างใดอย่างหนึ่ง)

๕.๑.๒ บทบาทภาวะผู้นำของพระราชวิจิตรโมลี (บุญมี ปริบุญโญ)

พระราชวิจิตรโมลี (บุญมี ปริบุญโญ) ได้ใช้หลักธรรมทั่วไปของภาวะผู้นำที่ดีกล่าวคือ รู้จักการใช้หลักอริยสัจ ๓ ในด้านการปกครอง รู้จักการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในด้านการปกครอง การใช้หลักสังคหัตถ์ ๔ ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ สาธารณสงเคราะห์และการสาธารณูปการ การใช้หลักพละ ๕ ในด้านการศึกษาและการเผยแผ่

พระราชวิจิตรโมลี (บุญมี ปริบุญโญ) ได้ใช้หลักธรรมที่สนับสนุนภาวะผู้นำประกอบด้วย การใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ในด้านการปกครอง (ส่งผลให้เกิดความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในการ บริหารจัดการ), การใช้หลักทิศ ๖ ในด้านการปกครอง การศึกษาและการเผยแผ่ (ส่งผลให้รู้จักความมี มนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ปฏิบัติตามคำสั่ง), การใช้หลักอปทานิยธรรม ๗ ในด้าน การปกครอง (ส่งผลให้การบริหารคนและงานมีความสะดวกราบรื่นและมีบรรยากาศที่ดียิ่งขึ้น ช่วยให้

การบริหารมีประสิทธิภาพต่อองค์กรได้มากกว่า), การใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ในด้านการปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่และการสาธารณูปการ (เป็นการบูรณาการความสามารถ ศักยภาพ และความฉลาดในการบริหารอย่างมีอาชีพเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์กร)

๕.๑.๓ วิเคราะห์ภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระราชวิจิตรโมลี (บุญมี ปริบุญโญ) เจ้าอาวาสวัดท่าหลวงพระอารามหลวง ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน

ผู้วิจัยเห็นว่า พระราชวิจิตรโมลี (บุญมี ปริบุญโญ) เจ้าอาวาสวัดท่าหลวงพระอารามหลวง พริกษาเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร เป็นพระเถระผู้ใหญ่ที่เปี่ยมด้วยคุณธรรม จริยธรรม โดยเฉพาะพรหมวิหารธรรม และได้บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาмаก จึงได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระราชวิจิตรโมลี (บุญมี ปริบุญโญ) ผู้วิจัยเห็นว่า ควรนำมาเสนอในการประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และเป็นการแสดงถึงควมมีภาวะผู้นำตามความเป็นผู้นำ องค์กรสงฆ์ในยุคปัจจุบัน ตามลักษณะงานที่ดำ เนินการอยู่ในแต่ละด้าน ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๖ ด้าน ดังต่อไปนี้

๑. งานการปกครองคณะสงฆ์ พระราชวิจิตรโมลี (บุญมี ปริบุญโญ) เจ้าอาวาสวัดท่าหลวงพระอารามหลวง พริกษาเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร ท่านปกครองกันเองแบบแบบพ่อปกครองลูก สามัคคีธรรม ปกครองตามพระธรรมวินัย และย้งต้องอิงอาศัยกฎระเบียบมาเถรสมาคม ใช้การปกครองโดยหลักธรรมาธิปไตย พรหมวิหาร ๔ เว้นอคติ ๔ กักับการปกครองคณะสงฆ์และแนวทางในการแก้ไข เพื่อเป็นการปรับสภาพให้เอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินกิจการของคณะสงฆ์อันจะแสดงถึงในยุคปัจจุบัน

๒. งานการศาสนศึกษา พระราชวิจิตรโมลี (บุญมี ปริบุญโญ) เจ้าอาวาสวัดท่าหลวงพระอารามหลวง พริกษาเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร ท่านได้เน้นการศึกษาของเยาวชนเป็นข้อสำคัญอย่างยิ่ง จึงได้ให้ความเมตตาสนับสนุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร เด็กเยาวชนและตลอดประชาชนทั่วไปเพื่ออนาคตของชาติ จะได้ไปแก้ไขปัญหา เมื่อประเทศประสบเหตุการณ์ต่างๆ ท่านได้สนับสนุน เช่น แผนการเรียนการสอนบุคลากรตามโรงเรียนหรือสถานศึกษาต่างๆ ทั้งฝ่ายปริยัติธรรม สายนักธรรม ชั้นตรี-โท-เอก สายบาลี ประโยค ๑-๒ ป.ธ. ๓- ป.ธ.๙ ฝ่ายสามัญตั้งแต่ประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา และฝ่ายวิชาชีพ ได้สงเคราะห์การศึกษารวมถึงช่วยแก้ไข้ปัญหาในการการศึกษา เช่น อาคารสถานที่ในการศึกษาเล่าเรียนทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์โดยใช้เงินที่ได้รับบริจาคจากพุทธศาสนิกชนทั้งสิ้น และการใช้ความเป็นผู้นำในการแก้ไข้ปัญหาของคณะสงฆ์ที่กำลังประสบอยู่ในหลายๆ ด้านเพื่อให้ผู้นำคณะสงฆ์ได้มีการดำเนินการแก้ไข้ตามสภาพนั้นๆ

๓. งานการศึกษาสงเคราะห์ พระราชวิจิตรโมลี (บุญมี ปริบุญโญ) เจ้าอาวาสวัดท่าหลวงพระอารามหลวง พริกษาเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร ได้มองเห็นปัญหาของการศึกษาของพระภิกษุสามเณร เด็กนักเรียนและเยาวชนตามชนบทได้รับการศึกษาไม่เท่าเทียมกัน พบปัญหาว่าครอบครัวมีปัญหาบ้าง พ่อแม่แยกทางกันบ้าง เด็กเรียนดีแต่ยากจนบ้าง เด็กเร่รอนบ้าง เด็กติดยาเสพติดบ้าง เด็กไม่มีอาคารเรียนบ้าง ไม่มีโรงอาหารบ้างไม่มีสนามกีฬาบ้าง ไม่มีอุปกรณ์การเรียนบ้าง อุปกรณ์การเรียนชำรุดบ้าง หรืออุปกรณ์เรียนไม่ทันสมัยบ้าง พระราชวิจิตรโมลี (บุญมี ปริบุญโญ) เจ้าอาวาสวัดท่าหลวงพระอาราม

หลวง ปรีक्षाเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร ก็ให้การสนับสนุน ได้แก่ การจัดให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนธรรม-บาลี ของวัด ที่วัดดำเนินการอยู่ การเปิดสอนธรรมศึกษาแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป ในหลักสูตรธรรมศึกษาตรี โท เอก การจัดตั้งศูนย์เด็กเล็กก่อนเกณฑ์ การจัดให้มีการศึกษาอบรมด้านวิปัสสนาธุระ ทั้งด้านทฤษฎี และภาคปฏิบัติเกี่ยวกับการทำพระกรรมฐาน ทั้งสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเพื่อให้เข้าถึงหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เพื่อจะได้นำมาประพฤติปฏิบัติ ในชีวิตประจำวัน เป็นการช่วยสงเคราะห์เสริมให้เยาวชนของชาติมีการพัฒนาด้านจิตใจที่สูงขึ้น อันเป็นการฝึกฝนอบรมพัฒนาการทางจิตใจให้เกิดปัญญาขั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา และพระราชวิจิตรโมลี (บุญมี ปริบุญโญ) เจ้าอาวาสวัดท่าหลวงพระอารามหลวง ปรีक्षाเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร ได้เห็นความสำคัญของเด็กและเยาวชนต่อการศึกษา จึงให้วัดต่างๆ จัดตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ เพิ่มทุน และเพื่อบริจาคเพื่อเป็นกำลังใจแก่นักเรียน

๔. งานการเผยแผ่ ของพระราชวิจิตรโมลี (บุญมี ปริบุญโญ) เจ้าอาวาสวัดท่าหลวงพระอารามหลวง ปรีक्षाเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร จะมีวิธีการสั่งสอนอบรม ให้แก่ เด็กนักเรียนที่มาเข้าค่ายบ้าง ที่มาเป็นคณะบ้างอุบาสกอุบาสิกาที่มาปฏิบัติธรรมบ้าง วันสำคัญทางศาสนาบ้าง ญาติโยมที่มากราบนมัสการบ้างวิธีการเผยแผ่ธรรมะของพระราชวิจิตรโมลี (บุญมี ปริบุญโญ) เจ้าอาวาสวัดท่าหลวงพระอารามหลวง ปรีक्षाเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร จะใช้เวลาไม่นาน เทศนาธรรมบนธรรมาสน์ก็ดี หรือสนทนาธรรมก็ดี จะใช้เวลาสั้นๆ พูดแบบเป็นกันเอง เอาแต่ใจความ ลึกซึ้ง เข้าใจง่าย เช่น ให้ยึดหลักธรรม อิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะ วิริยะจิตตะ วิมังสา คือ องค์คุณแห่งความสำเร็จในหน้าที่การงาน ซึ่งของพระราชวิจิตรโมลี (บุญมี ปริบุญโญ) เจ้าอาวาสวัดท่าหลวงพระอารามหลวง ปรีक्षाเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร ยังยึดใช้เป็นแนวทางงานคณะสงฆ์อยู่ในปัจจุบัน

๕. งานการสาธารณูปการ ของพระราชวิจิตรโมลี (บุญมี ปริบุญโญ) เจ้าอาวาสวัดท่าหลวงพระอารามหลวง ปรีक्षाเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร ท่านได้ก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ไว้มากมาย ทั้งในวัดและนอกวัดอีกมากมาย เช่น งานบูรณปฏิสังขรณ์สิ่งก่อสร้างที่เป็นถาวรวัตถุ งานก่อสร้างอาคารเรียน โรงเรียนหลวงพ่อเพชรวิทยาหลังใหม่ งานบูรณปฏิสังขรณ์สำนักวิปัสสนากรรมฐาน กุฏิกรรมฐาน ก่อสร้างกำแพงล้อมรอบ และปูชนียวัตถุภายในวัดท่าหลวงพระอารามหลวง งานก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานและห้องสมุดซึ่งได้จัดรวบรวมเป็นพิพิธภัณฑสถานทางพระพุทธศาสนา และพิพิธภัณฑสถานของใช้พื้นบ้าน มีห้องสมุดซึ่งเป็นแหล่งค้นคว้าทั้งคฤหัสถ์ และคฤหัสถ์ของชุมชน บูรณปฏิสังขรณ์งานให้มี ความเจริญก้าวหน้าเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามในวัด

๖. งานการสาธารณสงเคราะห์ ของพระราชวิจิตรโมลี (บุญมี ปริบุญโญ) เจ้าอาวาสวัดท่าหลวงพระอารามหลวง ปรีक्षाเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร เห็นความเดือดร้อนของพระเณร ญาติโยม ก็ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือเห็นความเดือดร้อนตกทุกข์ได้ยากของผู้ที่มาขอพึ่งบุญของท่าน ท่านไม่เคยปฏิเสธเลยท่านบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่อสังคม เช่น สร้างถนน สะพาน ศาลาพักร้อน ช่วยงานฌาปนกิจศพ บริจาคช่วยภิกษุ ผ้าป่า องค์การกุศล สโมสร มูลนิธิต่าง ๆ เป็นต้น ท่านให้ความช่วยเหลือตลอดเวลา ส่งเสริม สนับสนุน งานสาธารณสงเคราะห์ตามกำลังความสามารถ เช่น แจกถุงยังชีพช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ และให้การสงเคราะห์แก่คนยากไร้ตามถิ่นทุรกันดารต่างๆ และให้ความอุปถัมภ์ด้านวัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์และทุนการศึกษาแก่สถานศึกษาหลายแห่ง

๕.๑.๔ การประยุกต์ใช้ภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระราชวิจิตรโมลี (บุญมี ปริบุญโณ) เจ้าอาวาสวัดท่าหลวงพระอารามหลวง ปรีक्षाเจ้าคณะจังหวัดพิจิตรมาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

งานการปกครองคณะสงฆ์ ใช้หลักการปกครองแบบสามัคคีธรรม หลักเมตตาธรรม พ่อปกครองลูกโดยยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นฐานรองรับแล้วยังต้องอิงอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎระเบียบ ข้อบังคับ และมติเถรสมาคม พร้อมกันนั้นก็ยิ่งเอื้อเพื่อต่อกฎหมายบ้านเมือง ให้ความรักความเมตตาต่อทุกคนเสมอกัน ไม่มีอคติกับผู้ใด ยึดหลักพระธรรมวินัยและศีลสามัญญตา คือความเป็นผู้มีศีลเสมอกันเป็นหลักในการปกครองและบริหารงาน โดยมุ่งให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงในงานปกครองคณะสงฆ์

งานการศาสนศึกษาและงานการศึกษาสงเคราะห์ สร้างสำนักศาสนศึกษา แผนกพระปริยัติธรรมแผนกธรรมหรือบาลี อำเภอละ ๑ แห่ง และส่งเสริมพระภิกษุสามเณรให้เรียนปริยัติธรรมในโรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียง และส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณร นักเรียนให้ได้ศึกษานักธรรม บาลีและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช หรือวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ และในมหาวิทยาลัยของรัฐในระดับที่สูงขึ้นไปตามกำลังความสามารถ ตั้งกองทุนเพื่อการศึกษา มอบทุนการศึกษา ใครสอบผ่านก็มีรางวัลให้ เปิดโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

งานการเผยแผ่ จัดให้มีการเทศนาทุกวันพระและวันสำคัญ ฝึกให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดได้หมุนเวียนกันแสดงธรรมในวันพระและวันสำคัญ ส่งพระภิกษุสามเณรไปสอนศีลธรรมตามโรงเรียนต่างๆ ควรจัดโครงการอบรมวาทศิลป์และการเผยแผ่เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้ฝึกหัดความรู้ความสามารถและเป็นศาสนทายาทได้เป็นกำลังในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โครงการอบรมศีลธรรมแก่เยาวชนและผู้สนใจ จัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน และหากมีผู้สนใจบวชเรียนก็ส่งให้เรียนตามสำนักต่างๆ จัดปฏิบัติธรรมแก่ผู้สนใจ

งานการสาธารณูปการและงานการสาธารณสงเคราะห์ ให้การช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ใช้หลักการที่มุ่งเน้นเพื่อประโยชน์ และความสุขแก่ประชาชนเป็นสำคัญ ซึ่งการช่วยเหลือสิ่งเหล่านั้นเป็นการประสานระหว่างคณะสงฆ์กับบ้าน ชุมชน องค์กรของรัฐ อันจะทำความร่วมมือกันเป็นไปด้วยดี มอบทุนการศึกษาช่วยเหลือหน่วยงานราชการ มอบปัจจัย ๔ ให้โอวาทคติดธรรมในการดำเนินชีวิตเพื่อที่จะชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ควรสร้างถาวรวัตถุและเสนาสนะที่จำเป็นให้เพียงพอและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาบำเพ็ญกุศล สร้างสถานที่ปฏิบัติธรรม จัดวัดให้เป็นอุทยานการศึกษา จัดวัดให้ร่มรื่นสงบเงียบเป็นระเบียบเรียบร้อย ให้การช่วยเหลือหน่วยงานราชการ ตั้งกองทุนสงเคราะห์คนชรา กองทุนเพื่อการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและนักเรียนที่ยากจนและขาดโอกาสทางการศึกษา

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของพระราชวิจิตรโมลี (บุญมี ปริบุญโณ) เจ้าอาวาสวัดท่าหลวงพระอารามหลวง ที่ปรีक्षाเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร สามารถสรุปได้ดังนี้

๑. ด้านวิสัยทัศน์และทัศนคติ พระราชวิจิตรโมลี (บุญมี ปริบุญโญ) เจ้าอาวาสวัดท่าหลวง พระอารามหลวง ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร ท่านเป็นพระมหาเถระที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ในด้านการสนับสนุนส่งเสริมพระพุทธศาสนา ซึ่งได้สนับสนุนอย่างเต็มกำลังและความสามารถด้านการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร โดยมีดำริในการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โรงเรียนหลวงพ่อเพชรวิทยา ตั้งอยู่ ณ วัดท่าหลวง พระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร เปิดการเรียนการสอนในส่วนของปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี กล่าวคือนักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก แผนกบาลี ได้แก่เปรียญธรรม ประโยค ๑-๒ ถึงเปรียญธรรม ๕ ประโยค และส่งให้ศึกษาต่อในระดับเปรียญธรรม ๖ ประโยค ถึง เปรียญธรรม ๙ ประโยค ยังวัดสำนักเรียนในกรุงเทพมหานคร อาทิ วัดสุทัศนเทพวราราม ฯ วัดสามพระยา วัดเทพศิลา เป็นต้น ในส่วนของภาคเหนือ อาทิ วัดจองคำ เป็นต้น และในส่วนแผนกสามัญ ได้เปิดทำการเรียนการสอนในโรงเรียนหลวงพ่อเพชรวิทยา ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ และส่งเสริมการศึกษาในระดับอุดมศึกษา กล่าวคือ ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นต้น โดยที่ท่านมักกล่าวเสมอว่า หากพระภิกษุสามเณร ได้ศึกษาทางธรรม ย่อมมีดวงตาสว่างเพียงข้างเดียว หากศึกษาทางโลกด้วย จะมีดวงตาสว่างทั้งสองข้าง พร้อมทั้งมองว่า การศึกษาเป็นส่วนสำคัญในการที่จะดำรงพระศาสนาให้เจริญวัฒนาถาวร และส่งเสริมการเผยแผ่พระศาสนาในเชิงรุก และเชิงรับ กล่าวคือ การเผยแผ่เชิงรุก ได้สนับสนุนส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณร ที่มีความรู้ ความสามารถ ได้เข้าไปอบรม สั่งสอนนักเรียนในโรงเรียน เข้าถึงชุมชน นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ เป็นต้น การเผยแผ่เชิงรับ ได้จัดให้มีการอบรมเยาวชน อุบาสก อุบาสิกา โดยจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรม วิปัสสนากรรมฐาน ประจำจังหวัดพิจิตร แห่งที่ ๔ ณ วัดท่าหลวง พระอารามหลวง จังหวัดพิจิตร โดยปฏิบัติธรรมทุกวันอาทิตย์ ตลอดทั้งปี และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันสำคัญของชาติ พร้อมทั้งมีการจัดเทศนาทุกวันธรรมสวนะ และวันสำคัญต่างๆ เป็นต้น

๒. ด้านอุปนิสัยส่วนตัว พระราชวิจิตรโมลี (บุญมี ปริบุญโญ) เจ้าอาวาสวัดท่าหลวง พระอารามหลวง ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร ท่านเป็นพระมหาเถระที่ยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นใหญ่ มีข้อวัตรปฏิบัติที่น่าเลื่อมใสศรัทธา มีปฏิภาณที่น่ายกย่อง เป็นที่เคารพ รัก และเกรงใจ ในพระภิกษุสามเณรในจังหวัดพิจิตร พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีในการนำไปเป็นตัวอย่าง พร้อมทั้งมีอุปนิสัยส่วนตัวกล่าวคือ ท่านเป็นผู้ที่เปี่ยมล้นด้วยเมตตาธรรม มีความรักให้แก่พระภิกษุสามเณรเป็นอย่างมาก ให้การอุปถัมภ์พระภิกษุสามเณรผู้มีความรู้ ความสามารถ ให้กำลังใจ คอยแนะนำ ให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ มีวจีไพเราะอ่อนโยน มีกัลยาณธรรม พร้อมทั้งหากพระภิกษุ สามเณร ทำผิดก็ก็จะว่ากล่าวตักเตือนด้วยเมตตา ให้โอกาสปรับปรุงตนเองอย่างสม่ำเสมอและเท่าเทียมกัน ในการปกครองดูแลก็จะปกครองเปรียบเสมือนพ่อที่ให้ความรักความใส่ใจในการดูแล เอาใจใส่ลูก

๓. ด้านการปฏิบัติงานพระศาสนา พระราชวิจิตรโมลี (บุญมี ปริบุญโญ) เจ้าอาวาสวัดท่าหลวง พระอารามหลวง ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร ท่านได้ให้ความใส่ใจในการเรียนรู้จริต ๖ ประการ ตามหลักพระพุทธศาสนาให้ชัดเจน แล้วเลือกใช้บุคคลแต่ละจริตให้เหมาะสม เช่น คนโทสจริต มักโกรธ ควรแก้ด้วยคำพูดไพเราะ ชมเมื่อเขาทำงานได้ดี คนโมหะจริต มักเชื่อคนง่าย ขาด

เหตุผล ควรแก้ด้วยการสาธิตงานหรือมีผู้ช่วยทำงานและทำงานเป็นกลุ่ม (Team Works) เพื่อลดปัญหาความไม่เข้าใจในการทำงาน พร้อมทั้งแยกเป็นประเด็นข้อเสนอนั้นในแต่ละด้านได้ดังนี้

๑. ด้านการปกครอง คือ การปกครองคณะสงฆ์ ควรยึดหลักพระธรรม คือมีคุณธรรม มีจริยธรรม มีทั้งพระเดชพระคุณ มีเหตุมีผล รู้จักอำนาจหน้าที่ขอบเขตของตนเองไม่หย่อนเกินไป ไม่เคร่งเกินไป ไม่ใช่อำนาจและหน้าที่ในทางที่ผิด มีพรหมวิหารธรรมในการปกครองบริหารเว้นจากอคติ และไม่แสวงหาผลประโยชน์มาใส่ตน ควรใช้อำนาจและหน้าที่เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ผู้ได้บังคับบัญชา ตลอดถึงพุทธศาสนิกชนทั่วไป ควรจะปลูกสร้างศรัทธาบารมีให้เกิดขึ้น

๒. ด้านการศาสนศึกษา คือ ควรจัดให้มีระบบการศึกษา เล่าเรียนฝ่ายพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม แก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ทั่วไป ภายในวัดของแต่ละวัดรวมทั้งควรส่งเสริมสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ หรือมหาวิทยาลัยของรัฐหรือมหาวิทยาลัยของเอกชนตามแต่ผู้ศึกษาและพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ในปัจจุบันนี้ควรศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) เพื่อเป็นการพัฒนาความรู้ ความสามารถของบุคคลากร

๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คือ ควรสนับสนุนช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษาจัดสถานศึกษาภายในวัดหรือนอกวัด สงเคราะห์ทุนการศึกษาแก่บรรพชิต ฝ่ายปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญ และระดับมหาวิทยาลัย รวมทั้งสงเคราะห์เด็กและเยาวชนให้ได้รับการศึกษา เล่าเรียน โดยเฉพาะเด็กที่ยากจนและเด็กที่เรียนเก่ง เช่น ตั้งมูลนิธิเพื่อมอบทุนการศึกษา อุปกรณ์การศึกษา ชุดนักเรียน อุปกรณ์กีฬา ทุนอาหารกลางวัน โต๊ะเก้าอี้ โรงอาหาร อาคารเรียน เป็นต้น

๔. ด้านการเผยแผ่ คือควรจัดให้มีระบบ ที่วัดใดมีศักยภาพพอจัดได้ ควรจัดให้มีระบบ ดังนี้ ควรเทศนาทุกวันพระและวันสำคัญๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยทางศาสนา จัดอบรมนักเรียนนักศึกษา จัดพระภิกษุ สามเณร ให้ไปสอนตามสถานศึกษาต่างๆ รวมทั้งออกเผยแผ่อบรมสั่งสอน ตามสถานที่ เช่น โรงเรียน สถานที่ชุมชน สถานที่คุ้มซัง โรงพยาบาลและบริษัท เป็นต้นโดยวิธีการเผยแผ่มีหลากหลาย เช่น บรรยายธรรม เทศนาธรรม สันทนาธรรม ปาฐกถาธรรมทางทีวีบ้าง ทางวิทยุบ้าง ทางหนังสือพิมพ์บ้าง ทางวิทยุชุมชนบ้าง อาจจะใช้ช่วงของเวลาเช้ามีดของทุกๆ วันพระก็ได้

๕. ด้านการสาธารณูปการ คือควรดูแลภายในวัดและวัดอื่นๆ คือการก่อสร้างและ การบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติของวัด ด้วยการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนวัตถุ และ ศาสนสถานที่มียุคเดิม ให้มั่นคงถาวรและก่อสร้างเพิ่มเติมให้เหมาะสม ซึ่งจำเป็นต่อการดำรงของพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรต่อไปรวมทั้งควรก่อสร้างบูรณปฏิสังขรณ์หน่วยงานอื่นๆ เช่น สถานศึกษา โรงพยาบาล โรงเรียน ศาลาประชาคม ถนน เป็นต้น

๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์คือการดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนในชุมชนและสังคมโดยการจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณสมบัติหรือสาธารณกุศล เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่คนในชุมชนและการพัฒนาสังคมและชุมชนเช่น คนไม่มีเงินค่ารักษาพยาบาล คนไม่มีที่อยู่อาศัย คนไม่มีที่ดินทำกิน งานฌาปนกิจศพ สร้างถนนสะพาน ซ่อมอุปกรณ์การแพทย์ให้โรงพยาบาล ตั้งมูลนิธิการกุศล ตั้งมูลนิธิคนชรา ตั้งมูลนิธิคนตาบอด เป็นต้น

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อให้วัตถุประสงค์ของการทำวิจัยในเรื่อง ภาวะผู้นำของพระราชวิจิตรโมลี (บุญมี ปรีบุญโน) เจ้าอาวาสวัดท่าหลวงพระอารามหลวง ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร เติบโตขึ้นหรือเป็นประโยชน์ ต่อผู้วิจัยเอง

๑. ศึกษาหลักภาวะผู้นำที่ปรากฏในหลัก “ทศพิธราชธรรม” ซึ่งมีคุณค่าต่อการบริหารงานราชการแผ่นดิน

๒. ศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในด้านสังคมสงเคราะห์ หรือด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

๓. ศึกษาวิจัยถึงปัญหาอุปสรรคในการบริหารกิจการคณะสงฆ์และวิธีการแก้ไขปัญหาต่างๆ เหล่านั้น โดยให้ครอบคลุมทั้ง ๖ ด้าน

๔. ศึกษาวิจัยปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในงานการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดชัยนาท ทั้ง ๖ ด้าน

๕. ศึกษาวิจัยถึงภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในศตวรรษหน้า เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับผู้รุ่นใหม่ในอนาคตต่อไป